

jedbe, u cjelini je bila iznimno korisna prigoda uvida u veoma bogatu i plodnu umjetničku (u širem smislu toga pojma) proizvodnju u kulturnoj sredini njezina nastanka. A stručni povijesti umjetnosti i njoj srodnih znanstvenih disciplina zadala je još jednom vrlo zahtjevne

nove obveze u cilju i težnji da se vrijedne kulturne i umjetničke stečevine prethodnih naraštaja što je moguće bolje, točnije, ispravnije i vjernije razumiju, pročitaju i protumače naraštajima koji dolaze.

Julija Lozzi-Barković



ZBIRKA MARINKO SUDAC

Rubne posebnosti: Avangardna umjetnost u regiji - Zbirka Marinko Sudac

Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Rijeka, 9.3.-15.4.2007.

Autori izložbe i postava: Branko Franceschi, Marinko Sudac

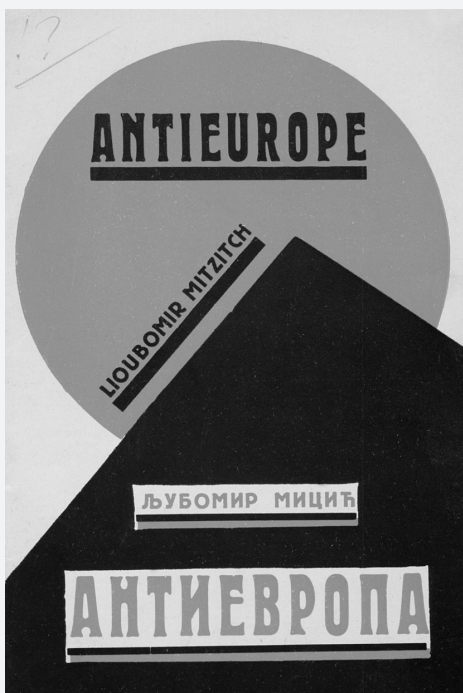
Postav *Zbirke Marinko Sudac* koji smo u okviru projekta *Rubne posebnosti: Avangardna umjetnost u regiji* imali prilike vidjeti u riječkom Muzeju moderne i suvremene umjetnosti ponovno je skrenuo pozornost na jednu od najznačajnijih privatnih zbirki iz regije, koja broji više tisuća radova istaknutih umjetnika avangardnog usmjerenja s područja bivše Jugoslavije. Zbirka je nastajala u proteklih šest godina, premda neke radove njezin vlasnik posjeduje od ranije, a težnja mu je proširiti ju, radi mogućnosti usporedbe, avangardnim djelima susjednih zemalja: Mađarske, Bugarske i Rumunjske.

Temeljni koncept kolekcije *Sudac* jest sačuvati avangardnu umjetnost regije u regiji, a čitav niz otkupljenih radova koje potpisuju zvučna autorska imena kao što su Motika, Knifer, Kožarić, Srnec, Gotovac, Abramović, te članovi grupa *Crveni peristil*, *OHO*, *Gorgona* i *Exat 51*,

vodećih na području avangardnog djelovanja u kontekstu jugoslavenske umjetničke scene 20. stoljeća, dovoljno govori o ambicioznosti njezina vlasnika. No zbirka je trenutačno podstanar u muzeološkim institucijama više hrvatskih gradova, a nakon niza izložbi, održanih (Varaždin, Novi Sad, Rijeka) i planiranih u budućnosti (Ljubljana), smjestit će se u vlastiti dom. Marinko Sudac upravo je u Varaždinu prepoznao grad koji može ugraditi vrijednosti njegove kolekcije i budućeg muzeja u sliku svojega identiteta, a koji će realizacijom Muzeja avangardne umjetnosti dobiti dodatnu umjetnički i turistički zanimljivu atrakciju.

Valja istaknuti i da Sudčeva namjera nije nabavka djela s ciljem njihova "zatočenja" u depoe muzeja, već njihova adekvatna prezentacija i dostupnost, gdje se kao jedini problem pojavljuje obimnost zbirke koja je ostvarenim fundusom nadrasla prostor varaždin-

ske vile Oršić u kojoj bi trebala biti smještena. Marinko Sudac posjeduje, naime, impresivan broj umjetnina, a radi se o sustavno i specijalistički prikupljanoj građi, o cjelokupnim autor-skim opusima pojedinih predstavnika povijesnih avangardi, neoavangardi ranoga poslijeratnog razdoblja te postavangardi iz šezdesetih i sedamdesetih godina. Njihov vlasnik drži da bi bilo sebično zatočiti ih u podrumu samo jednog muzeja te bi mu bilo draže, što smatra korektnim prema autorima, da se djela smjeste u više institucija i da se osigura nesmetanost njihova proučavanja.



Porast zanimanja za avangardne pokrete u regiji podudara se sa širenjem interesa za avangardno stvaralaštvo srednje i istočne Europe

u institucionaliziranim kulturnim krugovima zapadnog svijeta, što je potaknulo neke već realizirane izložbe početkom devedestih godina, kao i započetom izgradnjom novih muzejskih institucija iz domene moderne i suvremene umjetnosti u nas. Ne čudi stoga što *Zbirka Marinko Sudac*, čije je područje interesa upravo avangardna umjetnost, već nakon prvog predstavljanja u Varaždinu 2005. godine pobuđuje iznimno zanimanje struke i medija, te zbirka, s obzirom na kvalitetu, kvantitetu i kontinuitet alternativnog djelovanja na nekadašnjem jugoslavenskom prostoru, dobiva zasluženu i primjerenu stručnu i znanstvenu obradu. Marinko Sudac kataloge s prve izložbe u Varaždinu, kako je sam više puta izjavio, odmah šalje na adrese svjetskih muzejskih institucija koje pokazuju interes za otkupom umjetnina kao i zbirke u cjelini, budući da u tretiranju svjetskog fenomena avangarde više ne mogu zaobilaziti područje njezina djelovanja vezano uz navedeni istočnoeuropski kontekst.

Osim što je riječ o poslovnom uspjehu Marinka Sudca koji je uspio podignuti cijenu otkupljenih radova¹ na razinu primjerenu njihovoj povijesnoj, kulturnoj i umjetničkoj vrijednosnoj razini, zbirka predstavlja i sjajan potez na planu uključivanja avangardne umjetnosti s lokalnog prostora u "borbene i predvodničke"² umjetničke procese 20. stoljeća na globalnome planu. Naime, nikada do sada nije se našlo dovoljno snage da se na objedinjavanju individualnih sudjelovanja u onome što se danas drži temeljnim uporištima suvremenosti stvori jedinstvena strategija valorizacije. To

¹ Prema riječima M. Sudca takvu vrstu umjetnosti danas otkupljuju fundacije osiguravajućih kuća i banaka, pa joj cijena više nije beznačajna. Usp. NADEŽDA ELEZOVIĆ, Avangardna umjetnost nikad nije bila nacionalna, u: *Novi List (Mediterran)*, XIII/608, 11. ožujka 2007., 9.

² Misli se na borbenost i prodornost u izvornome smislu riječi *avantgarde* koja, porijeklom iz vojnog rječnika, znači "izvidnica".

se dogodilo zahvaljujući pojedincu, samouku po umjetničkom obrazovanju, koji je svoj smisao za poslovnost i medijsku probojnost odlučio usmjeriti u dobrobit umjetnosti, te je zbirka u javnosti doživljena kao trijumf privatnopoludjetničke inicijative u odnosu na trombe i neefikasne institucije u kulturi. No, gledajući dugoročno, na izgled konfrontirane strane neminovno će postati partneri jer je osim strasti i energije kolekcionara neophodno i stručno znanje te primjereni uvjeti za upravljanje zbirkom.³

Riječka izložba u smislu promicanja avangardnih ideja funkcionira kao "treća varijanta" *Rubnih posebnosti*. U kvalitativnome smislu bolja je od prethodnih, obuhvativši preko 400 umjetničkih djela, rijetkih izdanja avangardnih časopisa koji do sada nisu izlagani, fotografija i dokumenata koji dodatno pojašnjavaju evoluciju inovativnih ideja i s njima povezane umjetničke prakse, u vremenskom rasponu od gotovo jednoga stoljeća: od zagrebačkog časopisa *Zenit* i ostalih zenitističkih edicija, novosadskog *Uta*, ljubljanskog *Tanka*, beogradskih nadrealističkih izdanja, kao i pojedinačnih djela autora okupljenih oko tih glasila, zatim onih koji pokazuju eksperimentalni pristup tehnici kolaža, asambला, fotografije, plakata i stripa kao urbane medijske vizualizacije (Boško Tokin, Ivana Tomljenović, Željko Hegedušić, Antun Motika), potom radove umjetnika i grupa iz konteksta neovangardnih pojava nakon rata, koji se konfrontiraju modernizmu socijalističkog estetizma (*EXAT 51*, *Nove tendencije*, *Gorgona*, Ivo Gattin i Eugen Feller kao pripadnici radikalnog enformela), kao i radove koji ilustriraju radikalno avangardno djelovanje iz kasnih šezdesetih i sedamdesetih godina (*Nova umjetnička praksa*,

grupe: *OHO*, *Šestorica autora*, *Crveni peristil*), čiji se raspon aktivnosti kreće od tijela kao senzacije do složenijih akcija, hepeninga i performansa te napokon do primjene fotografije i videa.

Riječka inačica *Rubnih posebnosti*, osim što predstavlja (stara i nova) djela iz kolekcije *Marinko Sudac*, uključuje i promociju više publikacija, pa su, pored opsežnog kataloga, promovirane i dvije knjige iz Edicije Sudac: *Razlozi za ljutnju* autora Jerka Denegrija i monografija *Dubravko Budić - između geste i programa*, autora Želimira Koščevića, čijim se objavljivanjem upućuje i na edukativnu namjeru zbirke te se ujedno želi nadoknaditi nedostatak kritičarske obrade avangardne umjetnosti u nas s obzirom na to da tri povijesne etape (avangarda, neoavangarda i postavangarda) zaista otvaraju mnoga pitanja, primjerice o prirodi i značenju umjetnosti, o mjestu i ulozi umjetnika u vlastitim sredinama u određenome povijesnom trenutku, o fragmentarnosti i eksperimentalnoj metodi avangardnoga djelovanja itd.

Riječki postav Sudčeve zbirke nastavlja podpirati tezu Jerka Denegrija o umjetnosti "druge linije", kao i njegovo inzistiranje na tezi o kontinuitetu avangardnih tendencija od razdoblja međuraća preko njihova nastavka u dugome poslijeratnom razdoblju socijalizma, koji kompleks pojava povezanih u skup duhovno i idejno srodnih umjetničkih pozicija po strani, te u otklonima i otporima prema vladajućem modernizmu, utvrđuje kao "rubne posebnosti" koje se svojim svjetonazorom i radikalizmom u izrazu pokazuju kao alternative dominant-

³ BRANKO FRANCESCHI, Uvod, u: *Rubne posebnosti: Avangardna umjetnost u regiji*, Rijeka, 2007., 2.

nom *mainstreamu* u sredinama vlastitog pojavljivanja.⁴ Mišljenjem pak Sudca “druga linija umjetnika zapravo je prava linija koja je, navodno, jedina umjetnost koju danas svijet priznaje”,⁵ budući da avangardna umjetnost nikada nije bila nacionalno ili ideološki obojena, te kao umjetnost bez granica označava otpor pojedinca ili grupe umjetnika protiv utvrđenih društvenih vrijednosti i konkretne stvarnosti. No radovi u kritičkom smislu ne moraju uvijek biti politički konotirani, već mogu biti usmjereni i prema umjetnosti samoj.

Zbirka *Marinko Sudac*, koja će u budućnosti biti muzejska, u okviru projekta *Rubne posebnosti* ne prezentira se u segmentima, već se prilagođava prostoru u kojem se izlaže, prvenstveno preispitujući odnos muzeologije prema avangardnoj umjetnosti koja u svojoj biti predstavlja otpor upravo prema institucijama, što kontekstualizira i najnoviji rad Zlatka Kutnjaka

naslovljen *Jebeš umjetnost koju vlast razumije i državu koja ju otkupljuje*,⁶ ali i umjetnosti koja je danas nedvojbeno postala povijesno kulturno dobro o kojem se valja primjereno brinuti. Stoga u smislu prezentacije muzealizacije avangardne umjetnosti svakako valja skrenuti pažnju na postav riječke “sekcije” *Rubnih posebnosti* koji je, primjereno izrazu alternativnog stvaralaštva, skroman i namjerno neuglađen kao suprotnost trendovskoj atraktivnosti u postavu aktualnih izložbi te avangardno djelovanje predstavlja kao umjetnost koja nije namijenjena ukrašavanju stanova, već iskazivanju stavova, kao umjetnost koja isključuje estetiku u korist etike, čije je interdisciplinarno i multimedijalno djelovanje okrenuto idealiziranoj utopijskoj projekciji budućnosti iskazujući neprestanu vitalnost i angažiranost u uspostavljanju pravih i istinskih vrijednosti u širem društvenom i humanističkom smislu.⁷

⁴ JERKO DENEGRI, Povijesne avangarde, neoavangarde i postavangarde u jugoslavenskom umjetničkom prostoru XX. stoljeća, u: *Rubne posebnosti: avangardna umjetnost u regiji*, Rijeka, 2007., 6.

⁵ NADEŽDA ELEZOVIĆ (bilj. 1), 9.

⁶ Kutnjak je vlastiti najnoviji rad podijelio uzvanicima u riječkoj Gradskoj vijećnici prilikom dodjele novoutemeljene nagrade „Ivo Kalina“, koju je dobio za najbolju likovnu izložbu na području suvremene umjetnosti održanu u protekloj godini u galerijskim i javnim prostorima na području grada Rijeke.

⁷ Osim likovnih umjetnika na području interdisciplinarnoga avangardnog stvaralaštva djeluju književnici, pjesnici, publicisti, novinari, povjesničari umjetnosti, sociolozi, pedagozi, filmski i kazališni umjetnici, pravnici itd.